

FörvR: dom 2012-10-16, mål nr 11045-12

KamR: beslut att ej meddela PT 2013-01-14, mål nr 8110-12

D 12

1 Bakgrund

Revisorsnämnden (RN) har mottagit en underrättelse från Skatteverket avseende auktoriserade revisorn A-son och har med anledning av underrättelsen öppnat detta disciplinärende.

Skatteverket har i underrättelsen anfört följande.

A-son var vald revisor i ett aktiebolag som bedrev främst utveckling och marknadsföring av vissa finansiella produkter, bland annat aktieindexobligationer. Bolaget var föremål för en skatterevision som omfattade räkenskapsåret 1 juli 2007–30 juni 2008 samt del av räkenskapsåret 1 juli 2008–31 december 2009. Bolaget hade bland annat ett konto hos en bank, fortsättningsvis kallat bankkontot. Verksamheten bedrevs så att investerare tecknade sig för obligationer och satte in betalningen för dessa tillsammans med eventuellt courtage på bankkontot. Därefter gjorde bolaget uttag från bankkontot och betalade likviderna till dem som hade emitterat obligationerna. Bolaget gjorde också uttag från bankkontot avseende bland annat courtage och räntan på kontot. På bankens kontoutdrag saknar flera av transaktionerna uppgift om vem som hade gjort insättningar respektive till vem utbetalningar hade gjorts. Räkenskapsåret 2007/08 uppgick omsättningen på bankkontot till ca 1,2 miljarder kr. Av över 300 transaktioner på bankkontot under det räkenskapsåret bokfördes endast ett fåtal löpande i bolagets räkenskaper. Inte heller det påföljande räkenskapsåret, 2008/09, skedde någon löpande bokföring av transaktionerna på bankkontot.

I bolagets bokföring för räkenskapsåret 2007/08 redovisades behållningen på bankkontot på konto 1920 Klientmedel och en motsvarande skuld på konto 2890 Övriga kortfristiga skulder med ingående och utgående balanser och ett fåtal transaktioner däremellan. Den ingående balansen på konto 1920 var vid årets början 96,1 mnkr och den utgående balansen vid årets slut 74,3 mnkr. På konto 2890 bokfördes några transaktioner avseende byte av värdepapper för klienter. Härutöver bokfördes endast de enskilda poster som påverkade bolagets resultat, till exempel courtageintäkter om 1,1 mnkr och ränteintäkter om 1,5 mnkr.

Av handlingarna i ärendet framgår i övrigt följande.

Bolagets redovisade balansomslutning vid utgången av räkenskapsåren 2007/08 och 2008/09 uppgick till 186,3 mnkr respektive 25,5 mnkr. Här ingick posten Övriga tillgångar med 25,3 mnkr respektive 2,3 mnkr. I noter till den posten i årsredovisningarna redovisade bolaget följande för vart och ett av de båda räkenskapsåren.

	2009-12-31	2008-06-30
Klientmedel tillgångar	69,3 mnkr	74,3 mnkr
Klientmedel skulder	<u>69,3 mnkr</u>	<u>74,3 mnkr</u>
	0	0

Därutöver lämnades inga kommentarer till redovisningen av dessa tillgångar och skulder i årsredovisningarna. I årsredovisningarna angavs att de är upprättade med tillämpning av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

A-sons revisionsberättelser för räkenskapsåren 2007/08 och 2008/09 avvek inte från standardutformningen.

2 *A-sons uppgifter*

A-son har anfört följande.

Bolagets verksamhet bestod i att förmedla s.k. strukturerade garantiprodukter mellan olika emittenter och köpare. Strukturerade garantiprodukter innebär att köparen av ett värdepapper mot en avgift garanteras full återbäring på förfallodagen och således garanteras att inte göra en förlust på affären. Det var emittenten av värdepapperet som ställde ut garantin. Oftast gick affärerna till så att en emittent, t.ex. en bank, gav ut en finansiell produkt genom en nyemission. Bolaget hjälpte till med att lansera och mäkla produkten på den svenska marknaden och fick en provision från emittenten för detta. Köparna av produkterna tecknade inte något avtal med bolaget utan endast med emittenterna. Av praktiska skäl betalade köparna dock in köpeskillingen till bolagets bankkonto, varefter bolaget vidarebefordrade det inbetalade beloppet till emittenten med avdrag för provision. Ingen enskild köpeskillning fanns på bankkontot under längre tid än en till två veckor. Med hänsyn till att bolaget inte hade några avtal med köparna av produkterna anser han inte att det aktuella bankkontot var ett klientmedelskonto i ordets rätta bemärkelse. Inga pengar återredovisades från bolaget till köparen, och det förelåg inget krav på att pengarna skulle hållas åtskilda. Han är medveten om att ordet klientmedel används i bolagets årsredovisningar och diskuterade det med bolaget, men det föranledde inte någon anmärkning i revisionsberättelserna.

Förutom de ovan nämnda affärerna användes bankkontot endast för ytterligare en typ av affärer. Dessa förekom dock i betydligt mindre utsträckning och utgjorde räkenskapsåret 2007/08 mindre än en procent av bolagets verksamhet.

Bolagets ledning valde att inte bokföra medlen på kontot som en tillgång förrän i samband med årsbokslutet, i den mån några bankmedel fanns vid det tillfället. Då bokfördes bankmedlen i huvudboken och i årsredovisningen. I årsredovisningen redovisades bankmedlen netto för att ge en rättvisande bild. Skulden till emittenten netto redovisades mot de bankmedel som skulle vidareförmedlas till denne. Det finns en vedertagen praxis inom ramen för god redovisningssed att fordringar och skulder gentemot samma motpart kan kvittas. Såväl skuld som inbetalda pengar avsåg emittenten. I årsredovisningen redovisades bruttobeloppen i en not.

Provisionerna bokfördes som intäkt i grundbok och huvudbok i samband med att respektive emission avslutades och provisionsbeloppen överfördes till ett annat av bolagets bankkonton.

Varje betalning till eller från bolaget utgjorde en affärshändelse i bolaget. Bolaget var skyldigt att löpande bokföra transaktionerna på bankkontot enligt bestämmelserna i 5 kap. bokföringslagen (1999:1078). För varje nyemission förde bolaget en separat exceldokumentation över tecknade affärer för att kunna stämma av mot tecknade rättigheter och för att kunna föra över rätt belopp till emittenten. Denna exceldokumentation ska betraktas som en sidoordnad bokföring för de transaktioner som skedde på bankkontot. Bolagets avsikt var att varje kundtransaktion på kontot skulle kunna avläsas vid varje tidpunkt. Intäkter bokfördes med de belopp som avsåg erhållen provision och courtage och som hade förts över till ett annat bankkonto. Exceldokumentationen utgjorde ett "försystem till huvudboken" och kan därför jämföras med löpande bokföring av dessa betalningsströmmar. Något särskilt underlag till bokföringen i huvudboken av provision och courtage krävdes därför inte enligt bokföringslagen. När respektive affär avslutades, bokfördes bolagets intäkter i huvudbokföringen. Ofta inträffade detta

inom samma kalendermånad som betalningarna hade skett. Om det fanns pågående emissioner vid räkenskapsårets utgång, tog bolaget hänsyn till detta i sin bokföring. Det har inte funnits specifika verifikationer för var och en av inbetalningarna till kontot, utan verifikationen har bestått av bankkontoutdrag tillsammans med beställningen från emittentens kund.

Exceldokumentationen kan liknas vid en kundreskontra där sortering sker per värdepapper i stället för per kund. Bolaget hade därigenom löpande kontroll över hur mycket pengar per emitterat värdepapper som skulle vidarebetalas till respektive emittent. Genom att matcha köparnas teckningsdokument mot bankens kontoutdrag kunde bolaget följa varje transaktion.

Bolaget hanterade flera emissioner samtidigt och det fördes separata excelblad för dessa. Det kunde röra sig om mellan två och sex samtidigt pågående emissioner. Bolaget hade vid varje given tidpunkt en avstämning mellan excelarken och bankkontot. Det var vid varje tidpunkt möjligt att stämma av kontot mot bolagets förssystem. Exceldokumentationen fanns alltid tillgänglig, även då han utförde sin granskning. Löpande transaktioner kunde följas genom noteringar i detta förssystem.

Provisionerna bokfördes löpande i enlighet med bokföringslagen i samband med att övriga insamlade medel hänförliga till en viss emission skickades till emittenten, varefter emissionen ansågs avslutad.

Det var bolaget som var innehavare av bankkontot. Vid sina revisioner tog han del av engagemangsbesked från den aktuella banken, vilka bekräftade det i huvudboken och årsredovisningarna angivna saldot. Med hänsyn till bolagets storlek planerades revisionen utifrån en s.k. balansräkningsansats, vilket är normalt för ett bolag med få anställda. Planeringen tog därför utgångspunkt i substansgranskning. Vid granskningen av räkenskapsåret 2007/08 fokuserade han på att granska att balanssaldon var rätt återgivna i årsredovisning, och vid granskningen av påföljande räkenskapsår lade han därutöver särskild vikt vid granskning av intäktsredovisningen. Han fann inte anledning att anmärka på redovisningen i dessa delar. Slutsatsen av granskningen av bolagets intäktsredovisning var att denna av allt att döma var korrekt.

Bokföringen av de aktuella transaktionerna har inte i alla avseenden skett helt i enlighet med bokföringslagens formella krav. Bokföringen i "förssystemet" kan dock i allt väsentligt jämföras med löpande bokföring enligt dessa krav. Det övergripande syftet med bokföringen, dvs. att man ska kunna kontrollera fullständigheten i bokföringsposterna och överblicka verksamhetens förlopp ställning och resultat, var uppnått under löpande räkenskapsår. Bolaget kunde utifrån den löpande bokföringen ta fram årsredovisningar enligt god redovisningssed, och dessa gav en rättvisande bild av bolagets ställning och resultat. Han fann därför inte anledning att anmärka på förhållandena i sina revisionsberättelser.

Bolaget bokför numera samtliga transaktioner på ett sätt som även Skatteverket har accepterat. Den ordningen infördes omedelbart efter det att Skatteverket under hösten 2009 första gången framförde sina synpunkter på den tidigare rådande ordningen. Vid granskningen av räkenskapsåret 2008/09 fanns det en komplett löpande bokföring av transaktionerna för hela räkenskapsåret. Denna var upprättad i enlighet med Skatteverkets synpunkter.

A-son har till RN ingett en kopia på ett exempel på en sådan exceldokumentation som har nämnts ovan. Denna består av en tabell där varje rad innehåller uppgift om bolagets säljare, kundens namn, organisationsnummer, bank och kontonummer samt det insatta beloppet och hur mycket därav som utgjorde courtage. Det framgår inte av exceldokumentationen när respektive kunds insättning ägde rum eller när vidarebetalning till emittenten skedde.

3 *Dokumentation*

RN har tagit del av A-sons revisionsdokumentation för de två aktuella räkenskapsåren. Dokumentationen för räkenskapsåret 2007/08 innehåller ett dokument med rubriken Översiktlig granskning av balansräkningen, i vilket följande notering har gjorts beträffande konto 1920: ”Klientmedelskontot avstämt mot engagemangsbesked. U.a”. Beträffande konto 2890 har följande notering gjorts: ”Klientmedelskonto. Denna har även tagits upp som en tillgång ovan. (Konto 1920) Detta är ju kundernas pengar.” Vidare innehåller dokumentationen ett engagemangsbesked från en bank som verifierar det redovisade saldot på bankkontot. Även i dokumentationen för räkenskapsåret 2008/09 finns ett engagemangsbesked som verifierar redovisat saldo.

Dokumentationen innehåller inga noteringar om gjorda överväganden i fråga om exceldokumentationen och dess status eller huruvida bokföringslagens krav beträffande löpande redovisning var uppfyllda i bolaget. A-son har i yttrande till RN medgett att hans revisionsdokumentation är bristfällig i dessa avseenden.

4 *RN:s bedömning*

4.1 *Löpande bokföring*

I 5 kap. 1 § bokföringslagen föreskrivs att affärshändelser ska bokföras så att de kan presenteras i registreringsordning och i systematisk ordning och att detta ska ske på ett sådant sätt att det är möjligt att kontrollera fullständigheten i bokföringsposterna och överblicka verksamhetens förlopp, ställning och resultat. Med begreppet förlopp avses hur verksamhetens ställning och resultat vid ett visst tillfälle har framkommit, dvs. när de olika affärshändelserna har inträffat och hur de har påverkat verksamhetens ställning och resultat.¹ Av 5 kap. 5 § samma lag följer att det, vid rättelse av en bokföringspost, ska framgå när rättelsen har skett och vem som har gjort den. Vidare följer av 7 kap. 2 § samma lag att dokument, mikroskrift och maskinläsbara medier som används för att bevara räkenskapsinformation ska vara varaktiga.

I det aktuella fallet kan konstateras att köparna av de finansiella produkterna betalade in väsentliga belopp till bolagets bankkonto, att dessa belopp efter en tid vidarebefordrades till emittenterna med avdrag för bolagets provision som då intäktsfördes i bolaget. RN finner att såväl köparnas inbetalningar till bolagets bankkonto som bolagets utbetalningar av de uppburna medlen till emittenterna utgjorde affärshändelser i bolaget och att de således skulle bokföras. A-son delar denna uppfattning.

RN uppfattar A-sons inställning så att bolaget genom att göra noteringarna på excelbladen hade bokfört de aktuella transaktionerna. Han har visserligen vidgått att bokföringen av transaktionerna inte i alla avseenden har skett helt i enlighet med bokföringslagens formella krav men har gjort gällande att noteringarna på excelbladen i allt väsentligt kan jämföras med löpande bokföring enligt dessa krav.

Det kan till att börja med konstateras att excelbladen saknar uppgift om vilket datum respektive affärshändelse hade inträffat. Till detta kommer att det fördes separata exceldokument för varje pågående emission, att det kunde pågå upp till sex emissioner samtidigt och att noteringar således gjordes i flera exceldokument parallellt. Excelbladen uppfyller därför inte det krav som ställs i 5 kap. 1 § bokföringslagen på att den löpande bokföringen ska göra det möjligt

¹ Prop. 1998/99:130 s. 391.

att överblicka verksamhetens förlopp, ställning och resultat. Vad A-son har anfört om möjligheten att följa varje transaktion via kundernas teckningsdokument mot bankens kontoutdrag föranleder ingen annan bedömning. Härtill kommer att det är möjligt att göra ändringar i efterhand på excelblad utan att det kan utläsas att ändringar har vidtagits. Excelbladen uppfyller därmed inte heller kravet i 7 kap. 2 § bokföringslagen på att material som används för att bevara räkenskapsinformation ska vara varaktigt.

RN gör därför bedömningen att noteringarna på excelbladen inte kan godtas som löpande bokföring. Med hänsyn till att de icke bokförda transaktionerna avsåg väsentliga belopp ankom det på A-son att vid sin revision av räkenskapsåret 2007/08 påtala bristen i redovisningen för bolaget och uppmana till rättelse. Genom att underlåta detta har han åsidosatt god revisionssed.

4.2 Presentation i årsredovisningarna

Enligt 2 kap. 4 § första stycket 6 årsredovisningslagen (1995:1554) – som enligt 2 kap. 2 § lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag är tillämplig även på det i ärendet aktuella bolaget – får tillgångar och avsättningar eller skulder inte kvittas mot varandra. Av paragrafens andra stycke framgår att avvikelse från denna huvudregel får göras endast om det är förenligt med principerna om överskådlighet och rättvisande bild enligt 2 kap. 2 och 3 §§ årsredovisningslagen och en upplysning om skälen för avvikelsen och en bedömning av dess effekt på företagets ställning och resultat har lämnats i en not. Av lagens förarbeten framgår att skälen bör preciseras och att allmänna uttalanden om att en avvikelse ger en mer rättvisande bild inte torde vara tillräckligt.²

Bolaget hade vid utgången av de här aktuella räkenskapsåren dels banktillgångar om 74,3 mnkr respektive 69,3 mnkr, dels skulder till emittenter om motsvarande belopp. Dessa tillgångar och skulder nettoredovisades i årsredovisningarnas balansräkningar. Att en sådan nettoredovisning skedde kan visserligen utläsas av en not i respektive årsredovisning. Årsredovisningarna saknade dock såväl upplysning om skälen för avvikelsen från huvudregeln i 2 kap. 4 § första stycket 6 årsredovisningslagen som en bedömning av avvikelsens effekt på företagets ställning och resultat. Eftersom sådana uppgifter måste lämnas för att en avvikelse ska få göras, var årsredovisningarna inte korrekt upprättade. A-son borde ha uppmanat bolaget att vidta rättelse i detta avseende. Vad han har anfört om att bruttobeloppen redovisades i en not föranleder ingen annan bedömning.

Genom att godta de i detta avseende bristfälliga årsredovisningarna har A-son åsidosatt god revisionssed.

4.3 Dokumentation

En revisor ska enligt god revisionssed dokumentera dels sådana förhållanden som har betydelse för att ge bevis till stöd för uttalandena i revisionsberättelsen, dels sådana förhållanden som utgör bevis för att revisionen har planerats och utförts enligt god revisionssed. Bestämmelser om dokumentation finns i 24 § revisorslagen (2001:883) och 2, 3 och 5 §§ Revisorsnämndens föreskrifter om villkor för revisorers och registrerade revisionsbolags verksamhet (RNFS 2001:2). Av dokumentationen ska bland annat framgå vilka iakttagelser som har gjorts och vilka slutsatser som har dragits. Underlåtenhet att fullgöra dokumentationsskyldigheten på ett riktigt sätt bedöms som allvarlig eftersom den försvårar en analys och en tillfredsställande bedömning av arbetet i efterhand.

² Prop. 1995/96:10 del 2 s. 186.

RN konstaterar att A-son i detta ärende har redogjort för de iakttagelser som han gjorde av de ovan nämnda excelbladen. Han har också redovisat sina bedömningar i fråga om huruvida noteringarna av affärshändelser på dessa blad uppfyllde gällande krav på bokföring. Frågan var enligt RN:s mening av väsentlig betydelse. De iakttagelser och bedömningar som han har redogjort för framgår dock inte av hans dokumentation. Genom att inte dokumentera sin revisionsinsats på ett tillfredsställande sätt i denna del har han åsidosatt god revisionssed.

4.4 Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis finner RN att A-son har underlåtit att påtala brister i bolagets löpande bokföring och årsredovisningar samt att han även har underlåtit att dokumentera sin revisionsinsats på ett tillfredsställande sätt. Han har därigenom åsidosatt sina skyldigheter som revisor och ska därför meddelas en disciplinär åtgärd.

Vad avser det som läggs A-son till last i avsnitt 4.1 ovan konstaterar RN att bristerna i den löpande bokföringen har avsett betydande belopp och att dessa brister har fått till följd att verksamhetens förlopp, ställning och resultat inte har kunnat överblickas. RN finner därför att A-sons underlåtenhet i denna del är allvarlig och att han med hänsyn till detta ska meddelas varning.

Med stöd av 32 § andra stycket revisorslagen (2001:883) meddelar RN A-son varning.

Ärendet har avgjorts av RN genom dess tillsynsnämnd. I beslutet har deltagit hovrättspresidenten Sten Andersson, ordförande, justitierådet Kristina Ståhl, vice ordförande, rättschefen Vilhelm Andersson, advokaten Rune Brännström, auktoriserade revisorn Maria Danckler, avdelningschefen Eva Ekström, auktoriserade revisorn Bertel Enlund, direktören Per-Ola Jansson och skattejuristen Kerstin Nyquist. Vid ärendets slutliga handläggning har i övrigt närvarit direktören Peter Strömberg, chefsjuristen Adam Diamant, revisionsdirektören Gunnar Abrahamsson samt avdelningsdirektören Björn Fredljung som har föredragit ärendet.